

ZİLE KAYNAKLI BİR CÖNKTE YER ALAN

SEFİL MAHLASLI HALK ŞAİRLERİ*

Dr. Doğan KAYA

Cönkler, âşık edebiyatının ve Türk halkbiliminin en kaynaklarıdır. Başta halk şairlerinin şiiri olmak üzere çeşitli folklorik bilgilerin kaydedildiği ve uzunlamasına açılan (tulânî), sırtı dar, ensiz, deri kaplı defterlerdir.

Cönkler, âşık edebiyatının ve önceki devirlerin sözlü folklor ürünlerinin yazıya dönüşmüş örneklerini içine aldıkları için en değerli başvuru kaynaklarıdır. Daha ziyade şiirleri ihtiva etmekle beraber, tamamının böyle olduğu söylenemez. İçinde bazı dini bilgilerin, hutbe ve vaaz notları gibi mensur metinlerin bulunduğu cönkler de yok değildir.

Geçmişte, Fuat Köprülü, Sadettin Nüzhet Ergun, Ahmet Talat Onay, Pertev Naili Boratav, İlhan Başgöz, Hikmet İlaydın, Cahit Öztelli, İbrahim Aslanoğlu, Hikmet Dizdaroğlu bu sahada emek sarf etmiş hatırlayabildiğimiz isimlerdir.

Cönklerin kültürümüze kazandırılması hususunda günümüzde yapılan faaliyetleri yeterli görmüyoruz. Bizi böylesi bir çalışmaya yönlendiren de bu konudaki hassasiyetimiz olmuştur.

Bu çalışmamda Zile kaynaklı bir cönkü tanıtacak; bunun içinde yer alan “Sefil” mahlaslı şairler ve onların şiirleri hakkında bilgi vermeye çalışacağız.

Söz konusu cönk Mehmet Yardımcı’da bulunan bir cönkte yer almaktadır. Cönk, Zileli Mehmet Efendi tarafından tutulmuştur. Muhtelif kısımlarındaki kayıtlardan, cönkün kimler tarafından ne zaman tutulduğu ile ilgili bilgiler vardır.

“Bu mecmua, Zile’nin Âla Mescid mahlesinden Kiranili Davulcuoğlu Mehmed’indir. Kimse dahil olamaz. Padişah’tan ferman gelse kimse elimden alamaz efendim” Rumi 1323, Milâdi 1907 (s. 25, 26)

“İş bu mecmuaları kimin yazdığını anlamak isteyenlere malum olsun ki başından 60 kadarı Zile’nin Âlamescit Mahlesinden Davulcuoğulları’ndan Mehmet Efendi’ye, 60. kanattan 542. kanada kadar Mehmet Efendi’nin oğlu Rıza Efendi’ye, 542. kanadından sonuna kadar Rıza Efendi’nin oğlu Hacı İbrahim yazmıştır. Böylece malumunuz ola.” Milâdi: 1947 (s. 533.)

* *Zile Kültür Sanat Dergisi*, S. 7-8, Zile Belediyesi Kültür Yayını, İzmir, 2016, s. 277-279.

Cönkün 92. sayfasında, cönkün ilk 60 sayfasının adı geçen Mehmet Efendi, kalan kısımların da oğlu Rıza Efendi tarafından yazıldığı notu düşülmüştür.

“Kaldı ki, şu mecmuaların mealini anlamak isteyen efendilere malum ola ki, başındaki altmış kanadı Zile kazası Minare-i Keyr Mahlesinden Kiranili Davulcuoğulları'ndan Kasım pederim Mehmet Efendi'nin yazdığı ve gayri kusuru buradan nihayete kadar Mehmet Efendi'nin mahdumu Rıza Efendi'nin yazdıklarıdır. Bu bahse malumunuz ola. El-sahip Mehmet Efendi ve Rıza Efendi'nindir, kimse dahil edemez. Padişah'tan ferman gelse kimse elinden alamaz efendim” (s. 92.)

Yazı karakterlerinden biz cönkün üç kişi tarafından yazıldığı sonucunu çıkarmaktayız. Cönkün başında 1907, sonlarında da 1947 tarihi kayıtlıdır. Cönk 13x20 boyutlarında 540 sayfadır. İnce ve çizgili bir kâğıda yazılmıştır. İçinde toplam 134 şairin 563 şiiri kayıtlıdır. Şairlerin çoğu Alevî-Bektaşî inancına sahip olan şairlerdir. Ayrıca, 39 mahlassız şiir, Darname ve dualar bulunmaktadır.

Söz konusu şairlerin başlıcası şunlardır:

Cönkte şiirleri kayıtlı bulunan şairlerin başlıcası şunlardır: *Abdülaziz, Âcizî, Âgahîahmedî Fevzî, Ali Rıza, Ali, Ârif, Arifoğlu, Aşıkî, Aşık Mehmedî, Âşık Ömer, Baba Kemter, Bahrî, Deli Boran, Budala İsmail, Cemâl /Cemâlî, Cevâbî, Ceyhûnî, Çakerî, Dâmânî, Dedemoğlu, Deli Boran, Dertli Kalender, Derûnî, Derviş Ali, Derviş Süleyman, Devrânî, Divânî, Edna Fikrî, Emrâhî, Esrârî, Fakir Âdu, Fakir Ali, Fakir Necmî, Dertli, Fedâî, Fevzi (Feyzi), Feyzullah, Fikrî, Fuzûlî, Garip Ali, Gedâyî, GevherîGülzârî, Günahkâr Öksüz, Hamdî, Hamdullah, Haricî, Hasretî, Hatâyî, Hayrânî, Hayrî, Hikmetî, Hûbî, Hulusî, Hürremî, Hüseyin, Hüseyinî, Hüsnî, İbrâhîm, İrfânî, İsmail, İzzetî, Kalender, Kamil, Katibî, Kaygusuz, Kazak Abdal, Kâzım, Kelâmî, Kemter, Kul Divâne, Kul Emîni, Kul Himmet, Kul Himmet Abdal, Kul Himmet Üstadım, Kul Mustafa, Kul Müriüvvet, Kul Peroâne, Kul Sevindik, Kul Veli, Kul Yakup, Kul Yusuf, Kurban Ali, Kurbânî, Kusurî, Lisânî, Mahir Gedâ, Mehemed, Mihrâbî, Miskin Dertli, Mir'âtî, Misâli, Mustafa, Necmî, Necmî Fakir, Nesimî, Nihânî, Nizamoğlu, Noksânî, Nuri, Pehlil Birdâne, Peroâne, Pir Seyrânî, Pir Sultan Abdal, Pünhânî, Püryânî, Rıza, Rüstemî, Sadık, Sefil Ali, Sefil Edna, Sefil Haydar, Sefil Kul Yusuf, Sefil Kusûrî, Sefil Necmî, Sefil Sıtkı, Sefil Sultan Hürremî, Sadık, Siyahi, Süleyman, Sümmanî, Şah Hatayi, Sefil Zayıf, Seher Abdal, Sersem Abdal, Seyfi, Seyfullah, Seyrani, Seyyid Nizamoğlu, Seyyid Seyfi, Seyyid Seyfullah, Seyyid Sıdkı, Sıdk, Şemî, Tahir, TalibîTeslim Abdal, Türabî, Veli, Viranî Abdal, Viranî, Yakup İsmail, Yeminî, Yunus, Zahmî, Zihnî, Zühdî.*

Yukarıda temas ettiğimiz gibi cönkün sonunda dualar yer almaktadır. Bunlar; *Darnâme, Cârî Duası, Çerağ Duası, Çerağı Yaktıktan Sonra Okunacak Dua, Suyu Serperken Okunacak Dua, Sofra Duası* ve *Kabirde Münkir Nekir'in Suâlîne Cevap* başlığını taşımaktadır.

Cönkte tasnif edilen şiirler genellikle Düvazımam, Delil, Koşma, Semai, Gazel, Nazım, Kerbelâ Mersiyesi, Hurufatlı Gazel, Asker Destanı ve Zenan Destanı gibi türlere ayrılmıştır.

Şiirde, şairin imzası olarak niteleyebileceğimiz mahlas, isim olabileceği gibi takma bir kelime de kullanılabilir. Bilindiği gibi, şairler takma ad olarak kullandıkları mahlaslarını, *tac beyiti* veya *mahlas beyiti* dediğimiz son beyitte veya son dörtlükte söyler. Mahlas, şairin uygun bizzat kendisi için uygun bulduğu bir kelime olabilir veya bir başkası tarafından verilebilir. Mahlas o kadar etkileyicidir ki pek çok şairlerde adını unutturmış ve şaire ad olmuştur.

Şiirde mahlas kullanma geleneği Türklerin İslâmiyet'i kabul atmadan önce de kullandıkları köklü bir gelenektir ve biz bunu 11. yüzyıl Uygur şiirinden itibaren takip edebilmekteyiz. Sözcelişi; Pratyaya Srı, Kamala Ananta Srı ve Sılık Tigin gibi şairler şiirlerinde mahlas kullanmışlardır.

Mahlasların kullanılmalari çeşitlilik gösterir. İsmi önüne veya sonrasına bir kelime getirmek suretiyle olabileceği gibi doğrudan doğruya uygun bulunan bir sıfat da mahlas olarak kullanılabilir. Kimi âşıklar mahlas olarak isminin başına bir sıfat getirerek, şiirlerinde bu şekilde tapşııırlar. Sözüünü ettiğimiz sıfatların özellikleri çeşitlidir. Bunlar; *biçare, dertli, garip, sefil* şeklinde âşığın kendisini alçak gönüllü göstermek için seçtiği sözler olabileceği gibi bir inanca dayalı *abdal, derviş, kul, pir* nev'inden sözler yahut âşığın özelliğini (*genç, ikiz*) ve mesleğini (*müezzın*) yansıtan sözlerden de olabilir.

Âşık tarzı şiir geleneğinde şairlerin, en fazla kul, derviş, abdal ve sefil gibi sıfatları seçtiklerine şahit olmaktadır. XX. Yüzyılın ilk yarısında Zile'de tutulmuş hacimli önemli bir cönkte de karşımıza en fazla "Sefil" mahlaslı şairler çıkmaktadır. Bunların sayısı 9 olup başlıcası; *Sefil Ali, Sefil Edna, Sefil Haydar, Sefil Kul Yusuf, Sefil Kusûrî, Sefil Necmî, Sefil Sıtkı, Sefil Sultan Hürremi, Sefil Zayıf* tır.

Âşık edebiyatı alanında "Sefil" mahlasını kullanan pek çok şair vardır. Tespit edebildiğimiz şairler içinde; *Garip Sefilî, Kul Sefilî, Sefil Sıtkı (Peroane), Sefil Abdal, Sefil Ahmet, Sefil Dostum, Sefil Döndü, Sefil Eröksüz, Sefil Kadimî, Sefil Kamberî, Sefil Kemter (Kemterî), Sefil Kul Abdal, Sefil Kul Himmet, Sefil Mehmet (Divriğili), Sefil Mehmet (Şarkışlalı), Sefil Molla, Sefil Öksüz, Sefil Özer, Sefil Selimî, Sefil Serssem, Sefil Süvari, Sefilî, Şair Sefil'i* zikredebiliriz. Bu şairlere yukarıda adını zikrettiğimiz 10 şairi de dâhil ettiğimizde 32 şairin ortaya çıkmaktadır. "Âşık Edebiyatında Sefil Mahlaslı Şairler" adlı bir çalışma yapıldığında bu sayının çok aha artacağı düşünceğini taşımaktayız.

Söz konusu 9 şair hakkında şunları söyleyebiliriz:

SEFİL ALİ: Çorum'un Boğazkale ilçesinin Yazır köyünde (1847-1907) de doğmuştur.¹ Hayatı ve şiirlerini, Mehmet Çevik, "Âşık Sefil Ali Hayatı Deyişleri" adlı kitabında değerlendirmiş ve 2007 yılında yayımlamıştır.

¹ http://www.asikremzani.net/ozanlar/Ozan_Sefil_Ali.html

Tanıtığımız cönkte 10 şiiri kayıtlıdır. Hecenin yanısıra aruz ölçüsüyle de şiirler yazmıştır. Şiirler; mersiye, güzelleme, deyiş ve gazel niteliklidir.

Bu şiirlerin ayaklarıyla özellikleri şöyledir:

Dünya gönlü handan-ı mihr-i merhaba (5 beyitlik gazel, s. 224-225)
Ağla gözler Hüseyin'in aşkına (9 dörtlük Kerbelâ mersiyesi, s. 482-484)
Ben gulam olmuşum gül memesine (4 dörtlük güzelleme)
Zülfünün telleri ağarttı geldi (4 dörtlük deyiş)
Mazlumoğlu Arif döndü demimi (Eksik-2 dörtlük deyiş, s. 427)
Servi boylum sen bu ilde kal gayri (3 dörtlük güzelleme, s. 155)
Seksen bir erinen Şam'a gelecek (9 dörtlük deyiş, s. 412-413)
Cihan yârin bir teline az gelir (5 dörtlük güzelleme, s. 444)
Durmayıp sevdiğim gelesin demiş (6 dörtlük güzelleme, s. 359)
Dediler bir suna gitti yalnız (6 dörtlük güzelleme, s. 78-79)

Demiş

Bize selâm geldi dostun ilinden *Nazlı yârim isen durma gel indi*
Durmayıp sevdiğim gelesin demiş *Hasretinden dertli sinem delindi*
Bir bergüzar yollamış zülf-i telinden *Düşmanım kalbinden hayıf alındı*
Gelip goncalarım deresin demiş *Saldığım mektuptan bilesin demiş*

Ezel yârim idin şifalı nazlı *Yârim bize demiş kurban canımız*
Bir eli kadehli bir eli sazlı *Sorun irakipten var mı tanımız*
Şimdi pişman olmuş ol ahı gözlü *Dost yoluna akıtırız kanımız*
İraki elinden ölesin demiş *Sinen pare pare bölesin demiş*

Böyle selam salmış kaşları karam *SEFİL ALİ yâre kurban bu serim*
Yine tazelendi yürekte yaram *O yârden oluptur aşkım eserim*
Pirden gel olunca ben nasıl duram *Gül yüzlü güneşim yazım baharım*
Gayret kılıncını çalasın demiş *Beni sahralarda bulasın demiş (s. 359)*

SEFİL EDNA: Asıl adı Abuzer Doğanay olup 1900-1965 yıllarında yaşamıştır. Zileli Kemterî'nun oğludur. Sadık Doğanay (1933-1979)'ın ve Remzanî (1937-1979)'nin ustasıdır. Saz ve keman çalmıştır. Şiirlerinde Sefil Edna'nın yanı sıra Fakir Edna ve Edna mahlaslarını da kullanmıştır.² Cönkte yer alan 2 şiirin ayakları ve özellikleri şöyledir:

Dualarımız kabul eyle efendim (5 dörtlük, münacat, s. 287)
Terk etti dünyayı geçti gidiyor (13 dörtlük mersiye, s. 337-338)

Mehd-i Vefat-ı İmam Hüseyin

Cümlenin mürüvvet-kâm İmam Hüseyin *Huri gülman feriştahtar dirildi*

² http://www.asikremzani.net/ozanlar/Ozan_Sefil_Edna.html

*Terk etti dünyayı geçti gidiyor
Dedesi Muhammed kurretü'l-ayn
Cennet-i âlâya uçtu gidiyor*

*Tâ ezelden kısmet böyle verildi
Macera-yı Kerbelâ günü kuruldu
Melekler kefenin biçti gidiyor*

*Hacı Bektaş-i Veli'ye oldu malûmat
El-aman Yâ Rab nedir bu hikmet
Sarsıldı dünya koptu kıyamet
Esti bad-ı saba coştı gidiyor*

*Sultan Hürremî'nin büküldü beli
Ezel-i erohtan kâm ile dolu
Söyünsün dünyanın ziyneti malı
Bir hubb-ı sultanım göçtü gidiyor*

*Duydu şehzâdeler hal nice olur
Gam kasavet keder yerini bulur
Anca bu derdimiz mahşere kalır
Şems ü kamer gibi aştı gidiyor*

*Zühre Anam, Fatma yollarına bakıyor
Abide Anam, Hatice ciğerini yakıyor
Hüseyin Efendim burcu burcu kokuyor
Misk ü amberleri saçtı gidiyor*

*Sındı damarlarım kırıldı bendim
Dağlandı yüreğim odlara yandım
Şefaattinden mahrum etme efendim
Ayrılık bâdesin içti gidiyor*

*Gam ile doldu Tokat havası
Mü'min olan çeker elbet bu yası
Bize baki erenlerin duası
Faniden bakiye göçtü gidiyor*

*Rıf'at efendim Cevat bin İmamullah
Dedesi Muhammed sırr-ı Feyzullah
Abası Hünkâr hem Veliyullah
Firdevs-i âlâya düştü gidiyor*

*Nutk-ı kimya itibar etmez ukbaya
Felek nice kıydın ol kaşı yaya
Kerbelâ ziyaretgâhı koyun bahçeye
Şehadet şerbetin içti gidiyor*

*Ecdadından baki genç iken küsmek
Şaraben tuhûra kevserden içmek
Şir-i Hamdullah'dan kaldı kûyuna düşmek
Tekkeyi kubbeyi seçti gidiyor*

*Üç yüz kırk dörtte bu hüznü bulundu
Cuma günü cenazesini kılındı
Seher yıldızı gibi doğdu dolundu
Fevziyâ efendim göçtü gidiyor*

*SEFİL EDNA'm bu dünyada gülmedim
Mecnunî'yem ne olduğum bilmedim
Nasip olup huzuruna gelmedim
Neşter vurup yara deşti gidiyor (s. 337-338)*

SEFİL HAYDAR: Hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadık. Cökteki şiirlerinden hareketle onun XIX. yüzyılda yaşadığı, bir Alevî-Bektaşî şairi olduğu söylenebilir. Zileli olduğu kuvvetle muhtemeldir. . Şiir tekniği kuvvetlidir. Aruz ölçüsüyle şiirle yazması belli bir tahsil gördüğü ihtimalini doğurmaktadır. Cönkte yer alan 27 şiiri kayıtlıdır. Bunlar deyiş, medetname, övgüleme tarzında şiirlerdir ve özellikleri şöyledir

Cümlelerin ümidi sensin Muhammed Mustafa (3 dörtlük, övgüleme-Hz. Muhammed, aruz ölçüsü, s. 113)

Şu cihanda serden geçtim kurban olam yoluna (7 dörtlük, deyiş, aruz ölçüsü, s. 337-338)

Şu âlemde her dem birsin Yâ Ali senden meded (4 dörtlük medetname, aruz ölçüsü, s. 103)

Nübüvvet mührü Haydar elinde (6 dörtlük, deyiş, s. 96-97)

Her noktada zikredersin Allah'ı (6 dörtlük, deyiş, s. 93)

Her seher vaktinde zikredelim Ganilullâh'ı (5 dörtlük, deyiş, aruz ölçüsü, s. 96)

Göğsünde görmüşsün sırr-ı Sübhân'ı (5 dörtlük, deyiş, s. 94-95)

Hünkâr Hacı Bektaş Ali'nin kendi (6 dörtlük, deyiş, s. 104-105)

Şu cihanda hem canımsın Yâ Ali canım Ali (5 dörtlük övgüleme-Hz. Ali, aruz ölçüsü, s. 106)

Söyleten Ali'dir dinleyen Ali (6 dörtlük övgüleme-Hz. Ali,, s. 110-111)

Dinimiz Muhammed dini salla Al'en Nebiyyi (5 dörtlük, deyiş, aruz ölçüsü, s. 97-98)

Şu cihanın zulmetinden kendimizi halas kıldık (3+2'lik 5 bent, deyiş, aruz ölçüsü, s. 109)

Allah bir Muhammed Ali'yi gördük (6 örtlük, deyiş, s. 93-94)

İmanı ikrârı vermeye geldim (6 dörtlük, deyiş, s. 112-113)

Bize didârını göster efendim (6 dörtlük, deyiş, s. 108-109)

Hakk'a ikrarımı verdiğim zaman (5 dörtlük, deyiş, s. 100-101)

Emanetim sana hey fetâ Haydar (10 dörtlük, deyiş, s. 446-447)

Şu âlemde nuru ol baki Haydar (7 dörtlük, övgüleme-Hz. Ali,, s. 109-110)

Dört kapıdan kır makama eren yâr (6 dörtlük, övgüleme-Hz. Ali,, s. 100)

Allah bir Muhammed Ali dediler (7 dörtlük, deyiş, 107-108)

Hünkâr Hacı Bektaş Veli dediler (7 dörtlük, övgüleme-Hacı Bektaş, s. 98)

Dilimde miftâh-ı sükur erenler (8 dörtlük, deyiş, s. 101-102)

İmam Hüseyin'e ikrar verenler (3 dörtlük, deyiş, s. 111)

Ol Muhammed Mustafa'dır (7 dörtlük, övgüleme-Hz. Muhammed, s. 95)

Hünkâr Hacı Bektaş Veli'ye hastır (6 dörtlük, övgüleme-Hacı Bektaş, s. 104)

Hünkâr efendimin yolu görünür (8 dörtlük, deyiş, s. 102-103)

Balım Sultan Hacı Bektaş gel yetiş (8 dörtlük, medetname, s. 99-100)

Muhammed Mustafa

Âlemlerin ümidi sensin Aliyyü'l-Murtaza

Cümlenin ümidi sensin Muhammed Mustafa

Ol nurdan oldu hem hayrü'n-nisa

Cümlenin ümidi sensin Muhammed Mustafa

Yüz bin nurdan zahir etdi âlemi

Küntü kenzin mahfuzudur arşa çaldı kalemi

Yedi isim yedi nokta emr eyledi kelâmı

Cümlenin ümidi sensin Muhammed Mustafa

On iki İmam'ların çektiği cefa hakkıçün

On dört Masum'un sırr-ı sıfatı hakkıçün

SEFİL HAYDAR onların sırr-ı hakkıçün
Cümlelerin ümidi sensin Muhammed Mustafa (s. 113)

SEFİL KUL YUSUF: Zile'nin Çayır köyündendir. 1712-1789 tarihlerinde yaşamıştır. Elimize ulaşan şiiri pek azdır. Şiirlerinde Kul Yusuf mahlasını da kullanmıştır.³

Cönkte şu şiiri kayıtlıdır:

Bir Zaman

Kalktı göç eyledi gönül kervânı Gönül seni dost iline salayım
Göçdün gönül var inile bir zaman Esen rüzgardan haber alayım
Gurbet ele geçti ömrüm devram Ya bilmem ne tebdiller kıluyım
Düştün gönül var inile bir zaman Düştün gönül var inile bir zaman

Haber aldım zülfümdeki ağlardan SEFİL KUL YUSUF'um niçin melulsun
İrenk aldım mor sünbüllü bağlardan İrıza bekçisi dergah kulusun
Başı pâre boz dumanlı dağlardan Az mı içtin gurbet elin dolusun
Aştın gönül var inile bir zaman İçtin gönül var inile bir zaman

408

SEFİL KUSÛRÎ: Hakkında bilgi yoktur. Alevî-Bektaşî itikada sahip bir şairdir. Zileli olduğu ve XIX yüzyılda yaşadığı kuvvetle muhtemeldir. Aruz ölçüsüyle iirler yazmış olması onun belli bir tahsil gördüğünü göstermektedir. Cönkte 1 gazeli, 1 adet de mersiyesi kayıtlıdır. Bunların ayakları ve özellikleri şöyledir:

Erişip damanın bus et ehl-i beyt-i Ali'ye (5 beyit, gazel, itikadî şiir, s. 170)
Levh-i kâlem kevn-i mekân ağladı (7 dörtlük, mersiye, s. 380)

Gazel

Gel gönül muhabbet kil nesl-i pâk-i Resûl'e
Erişüp damenin bus et ehl-i beyt-i Ali'ye

Dünyaya verme dil muhib ol seyyidlere
Sırr-ı sülûk-ı tarîk ol gir Bektâş-ı Veli'ye

"Küllî maksudun ma'bûd" buyurdu Habibullah
Maksûdum nur-ı vilâyet Cemâleddin Hâdî'ye

Meded Yâ Rab gayrı sevgiyi bu fakire vermegil
Derunu vaslından ayırup düşürme her vadiye

Bu SEFİL KUSÛRÎ babında ah-ı feryad eylerim
Dîdar-ı canım tâ ezelden ezeliye (s. 170)

³ Mehmet Yardımcı, *Yüzyıllar boyu Zileli Halk Ozanları*, Ankara, 1983, s. 13.

SEFİL NECMÎ: Fakir Necmî, Necmî, Necmî Fakir mahlaslarıyla da şiiirler söyleyen Necmî'nin tanıttığımız cönkte toplam 42 şiiiri bulunmaktadır. 1870'te Tokat'ın ilçesi Artova'nın Tuzla köyünde doğmuş, ömrünün büyük bir bölümünü Zile ve köylerinde geçirmiş; 1933'te Fecirgen Köyü'nde Hakk'a yürümüştür.⁴

Cönkte yer alan "Sefil" mahlasını kullandığı 25 şiiir dertlenme, medetname, merhabalama, mersiye, münacat, övgüleme ve yergi tarzında şiiirlerdir.

Bu şiiirlerin ayakları ve özellikleri şöyledir

- Varıp nazlı yâre söyle ey saba (5 dörtlük, dertlenme, s. 515-516)
Küll-i kusur benim diyene aşk ola (4 dörtlük, deyiş, s. 494-495)
Sefa geldin pirim yüzüm üstüne (3 dörtlük, merhabalama, 499-500)
Bi-hesabın doğruyu söylemek kalktı (5 dörtlük, yergi, s. 514-515)
Şevk verir vücuda şem'alar gibi (5 dörtlük, deyiş, s. 514)
Allah bir Muhammed Ali değil mi (4 dörtlük, deyiş, s. 495)
İmam Hüseyin 'in yasıdır deyi (5 dörtlük, mersiye, s. 499-500)
Allah bir Muhammed Ali diyerek (4 dörtlük, deyiş, s. 494)
Güller bayram etsin ben âh eyleyem (5 dörtlük, mersiye, s. 516)
Anın için çabalarım (5 dörtlük, semai, s. 497-498)
Elverir bu lezzet bal ne ilazım (5 dörtlük, deyiş, s. 504)
Nur-ı Hüdâ Mustafa'ya niyazım (4 dörtlük, münacat, s. 498-499)
Secdemâhım sensin Hürrem efendim (333 dörtlük, övgüleme-Hz. Ali, s. 486)
Daim benim kusur işim (5 dörtlük, deyiş, s. 510)
Uyanır gafletten kalkar sabahtan (5 dörtlük, deyiş, s. 493)
Ne kimse senden inciye ne sen kimseden (3 dörtlük, öğütleme, s. 518)
Çeşm-i giryan ciğeri büryan Murtaza'dır bu gelen (5 dörtlük, deyiş, aruz ölçüsü, s. 510-511)
Kalkın seher vakti ibadet edin (5 dörtlük, deyiş, s. 492-493)
Bendeliğine kabul eyle İmam Hüseyin (5 dörtlük, medetname, s. 517-518)
Versin muradımız İmam Hüseyin (5 dörtlük, medetname, s. 495-486)
Sindir gönlünü gözler kan ağlar (5 dörtlük, mersiye, s. 500)
Hayır şere yormaz âşıklar (4 dörtlük, deyiş, s. 511-512)
Umuru iki olmaz bir gelir geçer (5 dörtlük, deyiş, s. 497)
Ademlik ilmini bilelim kardaş (6 dörtlük, öğütleme, s. 517)
Ah efendim sen affeyle suçumu (3 dörtlük, münacat, s. 498)

Niyazım

Dü-cihana şule verip ışıtan

Nur-ı Huda Mustafa'ya niyazım

Hatice-i Fatma'nın nurdur asası

Hasan Hulk-ı Rıza'ya çekelim yası

⁴ Mehmet Yardımcı, a. g. e., s. 5-12. / Doğan Kaya, "Zileli Sefil Necmî'nin Bilinmeyen Şiiirleri", *Zile Kültür-Sanat Dergisi*, S.3, Mayıs 2014, s. 76-79.

*İns ü cinsin sedasını işiten
Nutm-i kimya Murtaza'ya niyazım*

*Müminlere Ehl-i Beyt'in duası
Hüseyn'i Kerbelâ'ya niyazım*

*İmam Zeynel çile çekti zindanda
Muhammed Bakır kaynadı kazanda
Ca'fer-i Sadık mevcut mekânda
İmam Kâzım müctebaya niyazım*

*Şah Rıza şehitlerin serdari
Taki Naki Askeri Mehdi mümin serveri
SEFİL NECMÎ kapınızın kemteri
Mürşidim bir hürremiye niyazım
(s. 487-498)*

SEFİL SITKI: Asıl adı Hasan olup 1858'de Zile'nin Aköz köyünde doğmuştur. İstanbul'a göç etmiş orada vefat etmiştir. Ölüm tarihi espit edilememiştir. Şiirleri Tarsuslu Sıtkı'nın şiirleriyle karıştırılmıştır.⁵

Cönkte 1 güzellemesi bulunmaktadır.

Türkü

*Ayrılık zamanı geldi sultanım
Yakar bu sinemi nâr dertli dertli
Ah ettikçe kara bağrım sızılar
Ağlayıp edelim zâr dertli dertli*

*Geçen sohbetlerim düşün hayâl et
Sen de benim için ağla melâl et
Ayrılık vaktidir hakkın helâl et
Kuşlardan haberim sor dertli dertli*

*Gel karşıma dal boyunu göreyim
Bir dolu ver muradıma ereyim
Sana bir yadigâr mendil vereyim
Al çeşmin yaşını sil dertli dertli*

*Ehl-i Beyt yoluna vermişiz başı
Himmat ile aşan olur her işi
Bir himmetle yola düştük üç kişi
Gözle yollarımı yâr dertli dertli*

*SEFİL SITKI çağırırım ellere
Akdi çeşmim yaşı döndü sellere
Düşdü nasibimiz gurbet ellere
Gözle yollarımı yâr dertli dertli (s. 125-126)*

SEFİL SULTAN HÜRREMÎ: Zile'de yaşamış ve Hurremî mahlasını kullanmış iki şir vardır. Birisinin asıl adı Mahmut olup 1850-1915 yıllarında yaşamıştır. Mahmut Hurremî medrese tahsili görmüş kültürlü bir şahsiyettir. Diğer Hurremî ise XIX yüzyılda yaşamıştır. Asıl adı Ahmet'tir. Zile'nin önde gelen ulema ve şuarasındandır. Arapçadan tercüme ettiği Emalî adlı kitapta yer alan Hicrî 1266 tarihinden 1849'da hayatta olduğu anlaşılmaktadır.

İncelediğimiz cönkte yer alan 11 hece ve 5 dörtlükten oluşan tek şiirin Mahmut Hurremî'ye ait olduğunu tahmin etmekteyiz.

Koşma

*Sevdiğim de sana döndüm özümü
Kademine türab ettim yüzümü
El-aman katardan ayırma izimi
Car günümde yetiş cemâl efendim*

*Sevdiğim yolunda bağlıdır bendim
Fakir olaraktan ednayım kendim
Divanından mahrum etme efendim
Şefaât-kânimsin cemâl efendim*

⁵ Mehmet Yardımcı, *Yüzyıllar boyu Zileli Halk Ozanları*, Ankara, 1983, s. 119-123.

Gül yüzlü sultanım çıkar köşküne
Dersimi düşür kendi meşkine
Ya ver muradımı sultan aşkına
Hidayet-kânımsın cemal efendim

Gül yüzlü sultanım aldım aynıma
Aşkın kemendini taktım boynuma
Sevdiğimden gayrı almam gönlüme
Mürüvvet-kânımsın cemâl efendim

Yas ile geçirdik bu kara günü
Ab-ı kevserden ver gül yüzlüm demi
Mahzun etme SEFİL SULTAN HÜRREM'i
Şefaata kanımsın cemâl efendim (s. 288)

SEFİL ZAYIF: Hakkında bilgi yoktur. Bu şairin de XIX. yüzyılda Zile'de yaşayan şairlerden olduğunu tahmin etmekteyiz. Alevî-Bektaşî itikada sahip bir şairdir. Çünkü Âşık Derunî'nin ölümü üzerine söylediği 11 heceli bir ağıdı kayıtlıdır.

Medh-i Vefat

Aldı bizi firkat ile bir figan
Gül yüzlü Derûnî göçtüğü zaman
Kuruldu nizamlar hem ulu divan
Gül yüzlü Derûnî göçtüğü zaman

Bir nur idi şu cihanda dolundu
Yerde gökte arşta kürste bilindi
Semavat sarsalandı arşlar salındı
Gül yüzlü Derûnî göçtüğü zaman

Şems ü Kamer şulesini bağladı
Muhiblerin ciğerini dağladı
Gökte melek yerde insan ağladı
Gül yüzlü Derûnî göçtüğü zaman

Ah çekti semavat arşın yücesi
Bunca muhiplerin sırrı hocası
Kurban bayramında arife gecesi
Gül yüzlü Derûnî göçtüğü zaman

Sene bin üç yüz on üç bâbında
Muharrem yakında sefer ayında
Gülleri açılır cennet bağında
Gül yüzlü Derûnî göçtüğü zaman

Gökten yere indi Ahmed'in nuru
Nur-ı münevver oldu cismiyle canı
Bunca muhiplerin rahmeti kânu
Gül yüzlü Derûnî göçtüğü zaman

Cihanı ışıttırdı şulesi nuru
Şeyh Mahmud Veli'nin özge torunu
Evladına emanet etti yerini
Gül yüzlü Derûnî göçtüğü zaman

Yeniledi sineme yaralar açtı
Bir zaman cihana geveherler saçtı
Necef denizi kaynayıp coştı
Gül yüzlü Derûnî göçtüğü zaman

Ah u efganımız Hakk'a ulaştı
Talip Tahir dört yanında dolaştı
Ehl-i Beyt koyun gibi meleştı
Gül yüzlü Derûnî göçtüğü zaman

Aslı İmam Rıza soyu seyyiddir
Dilleri şirin idi ehl-i beyittir
Şahin-şah bakışlı sırr-ı şehittir
Gül yüzlü Derûnî göçtüğü zaman

Muhammed Ali'den hüsn-i kemâli
Bektâşi Veli'den dest-i dâmânı

Bu SEFİL ZAYIF'ın pervane oldu
Dostunu sevenler odlara yandı

*Ahmedi Cemalî'nin sırr-ı imami
Gül yüzlü Derûnî göçtüğü zaman*

*Cümle melekler secdeye indi
Gül yüzlü Derûnî göçtüğü zaman
(s. 261-262-263)*